

VII.

SHRNUTÍ JEDNÁNÍ KONFERENCE

MILAN OBST:

Myšlenka uspořádat konferenci o metodologických problémech dějin českého divadla objevila se v Kabinetu před rokem. Musím říci, že se nesetkala hned s pochopením všech pracovníků Kabinetu. Bylo tomu tak proto, že jsme byli tehdy plně soustředěni na úkol napsat Dějiny českého divadla, takže málokdo měl chuť věnovat se odlišné problematice teoretické. Po několika měsících jsme si však už uvědomili, že nemůžeme dále obcházet určité metodologické a teoretické problémy, a rozhodli jsme se tuto konferenci uspořádat. Naše konference se tudíž sešla v okamžiku, kdy na jedné straně už jsou tady určité výsledky kolektivní práce Kabinetu - první díl Dějin, přitom ale ještě není práce na celém souboru uzavřena, takže výsledky našeho jednání bude možno při práci na dalších svazcích prakticky využít.

Myslím, že konference ukázala, že potřeba mluvit o metodologických problémech je dána i zvnějšku. Zájem, jaký jste projevíli o tuto konferenci, svědčí o tom, že zřejmě nejen Kabinet, ale i jiná pracoviště se zabývají touto problematikou, že je to problematika aktuální, přímo volající po konfrontaci názorů.

Nechci idealizovat výsledky našeho jednání, ale domnívám

se, že konference splnila vcelku své poslání. Jsme rádi, že diskuse se zúčastnil široký okruh zájemců z pléna, a hlavně ovšem že v té diskusi jsme došli k určitým pozitivním závěrům, i když učiněným ve formě otázek a nadhozených problémů.

Vcelku lze vše, co zde bylo řečeno, rozdělit do zhruba tří kategorií. Za prvé se zde objevily názory, týkající se metodologie nebo v širším smyslu teorie divadelněvědné práce, za druhé se tady ozvaly kritické hlasy na adresu prvního svazku Dějin a za třetí zde byly vzneseny zajímavé náměty organizačního rázu. Všechny tyto tři kategorie problémů dobře navzájem souvisí, ale chtěl bych za sebe říci, že hlavní význam přikládám tomu prvnímu okruhu problémů, to znamená diskusi metodologické. Pokud jde o hodnocení prvního svazku, je třeba vyčkat, až vyjde první hlubší kritické analýzy. Nicméně i vaše připomínky a připomínky nejširšího pléna odborníků budeme shromažďovat a pokusíme se jich využít v další práci. Pokud jde o tu třetí kategorii, bylo by dobré tyto náměty evidovat a uvažovat o tom, jak je zužitkovat.

A teď mi dovoluňte, abych řekl několik poznámek na okraj zásadní věci, o kterou tady šlo, na okraj diskuse o teoretických a metodologických problémech. Myslím si, že - a to můžeme konstatovat s radostí - stav naší české divadelní metodologie a teorie divadla není tak zlý, jak by se mohlo soudit pouze z publikovaných článků, knih a statí. Že na druhé straně jsou zde určité zábrany, zřejmě rázu technického (ať už jde o to, že nexistuje časopis, ať už jde o možnost takové výměny názorů, jako je naše konference), že tyto otázky se poměrně málo v naší teatrologické obci probírají, takže ne-

existuje jakýsi kontext - abych tak řekl - názorového pohybu, který by vedl k určitým konkrétním výsledkům. Netvrdím, že by se o těchto věcech nepsalo, že bychom o nich nepřemýšleli, že by nebyly jaksi implicitně obsaženy ve vlastní teatrologické nebo historiografické práci, ale domnívám se, že mi dáte za pravdu, že naše aktivita v tomto směru zatím nebyla tak výrazná, jako byla aktivita literárních vědců, případně muzikologů atd. Výsledky této konference, jestliže se nám je podaří uveřejnit, poslouží dobře k tomu, aby se naše teatrologie ukázala v příznivějším světle i před širší veřejností.

Pokud jde o tu diskusi samotnou, důležité bylo myslím to, že jsme se skutečně soustředili k několika základním otázkám, že jsme hledeli ten nejvhodnější metodologický základ, ze kterého bychom mohli vyjít ve své další práci. Je pochopitelné, že jsme tady nedošli k žádným závěrům, ale naše obzory v tomto smyslu se rozšířily. Jak jsme předpokládali, a je to pochopitelné, hlavní pozornost se soustředila k metodologické problematice, která v české divadelní vědě byla nejhluběji rozpracována strukturalismem. Ještě dlouho se k otázkám, které postavil strukturalismus, k otázce uměleckého díla jako znaku, jako struktury, jako nositele významu, budeme asi vracet a zároveň, jak už to zde bylo naznačeno, budeme hledat cesty k tomu, abychom vytvářeli metodologické přístupy odpovídající dnešnímu vývoji vědeckému, ať už na poli filosofickém nebo v jednotlivých uměnovědných oborech atd. V tomto smyslu musíme své znalosti, svou iniciativu v mnohém ještě prohloubit a dojít k určitým konkrétnějším představám a závěrům, pokud jde například o fenomenologickou filosofii, o antropologické hledisko atp., jak o tom tady bylo mluveno.

Mnohem víc musíme akcentovat také záležitosti uměnovědné sociologie, už právě proto, že tyto věci byly nejvíce poznamenány dogmatickým pojetím, a myslím, že by bylo největší chybou jaksi z averze se k této problematice obracet zády. Umělecké dílo je fakt sociální a proto se v dalších úvahách ani této problematice vyhnout nemůžeme.

Pokud jde o samotný charakter diskuse, dovoluji mi, abych vyjádřil svůj pocit, opravdu spíš pocit než poznatek, že přece jenom jsou patrné dost ostré hranice mezi jednotlivými oblastmi našeho zájmu. V referátech z oblasti obecně teoretické, jako byl například referát Scherlův o stylu, objevila se celá řada podnětů, celá řada už určitých stanovisek, které byly formulovány - abych tak řekl - na dost aktuální úrovni. Pokud jde o referáty, které se zabývaly už vlastní specifickou heuristickou problematikou teatrologickou, myslím, že tady se metodologické myšlení do takové míry ještě nevžilo, aby závěry obecně teoretické se proluly i do těch specifických a specializovaných metod a úkolů. Mám tady na mysli problematiku rekonstrukce hereckého výkonu i tu problematiku, kterou sem vnesl ve velmi fundovaném referátu dr. Turnovský, totiž problematiku výtvarného díla jako historiografického materiálu. Tady - a je to pochopitelné, neboť jde o specifickou problematiku - jsme ve stadiu, kdy registrujeme určité metodologické podněty a kdy jsme ještě nedospěli k tomu, abychom rozvinuli tyto podněty v princip, kterým zkoumáme a řešíme jednotlivé otázky. Myslím, že před těmito úkoly nestojí jenom česká teatrologie, ale že jsou to úkoly obecné, a na druhé straně se domnívám, že tuto otázku si musíme klást: není možné, aby existovala zvlášť divadelní teorie pohybující se na

vysoké úrovni a zvláště vědecká heuristika, která se dále bude přidržovat určitých tradičních nebo dokonce konvenčních metod a směřovat někam jinam. Jde o to, aby se obě tyto roviny dostaly do kontaktu, aby jedno korigovalo druhé, aby jedno podněcovalo druhé.

To jsou zhruba všechny mé zásadní poznámky k naší diskusi. Jistě by bylo možné k tomu, co tady bylo řečeno, přičinovat další, ovšem tím bych vnášel do tohoto závěrečného slova zase další subjektivní námitky, které by vyvolaly potřebu nových replik. Naše diskuse však nekončí. My jsme také nechtěli dojít k žádným závěrům, chtěli jsme otevřít problémy a v tomto směru jsme si doufám počínali úspěšně. Mně se líbila diskuse ke všem referátům, i když byla samozřejmě zaměřena různým způsobem. Bylo zajímavé například pozorovat, jak teoretický aspekt proniká i do takových praktických otázek, jako je třeba otázka, kterou nadhodil prof. Černý, otázka týmové teatrologické práce, jak proniká tento aspekt do takových odborných problémů, jako je interpretace výtvarného díla historiografického materiálu atd.

Dovolte mi, abych nakonec ještě poznamenal, že i otázky organizačního rázu, které se tady vynořily, jeví se jako velmi důležité a musíme o nich uvažovat. Jde tady o problém časopisu, o otázku pořádání dalších takovýchto setkání, jde o to, jak budeme dále organizovat teoretickou činnost na poli teatrologie. V souvislosti s tím se vnucuje znovu myšlenka, která nás už pálí několik let, myšlenka na vytvoření české divadelněvědné společnosti. Myslím, že musíme hledat další, ještě lepší základny k tomu, abychom se mohli scházet k takovýmto výměnám názorů na nejširším poli. Ale to všechno jsou

náměty do budoucna.

FRANTIŠEK ČERNÝ:

Kysalím, že značná účast na našem shromáždění a hlavně pak účast v diskusi naznačily, že bychom měli i v budoucnu pokračovat v takovýchto našich setkáních. Nemuselo by jich být mnoho, ale bylo by správné konat je pravidelně. Otázkou je, zda bychom časem opravdu neměli přistoupit k založení divadelněvědné společnosti při ČSAV. Tím by dostal aktiv historiků českého divadla pevnější a legálnější základnu a získal by tak lepší podmínky k práci.

Pokud jde o vlastní problém, který jsme zde řešili: všechno, naše práce i celý průběh této konference, všechno mluví pro to, abychom skutečně co nejintenzivněji promýšleli otázky metodologické, a tím vlastně říkám otázky teoretické. Fakt je, že se naše divadelní věda po roce 1948 - naše poststrukturalistická divadelní věda - velmi jednostranně soustředila k otázkám historie, kterým naopak strukturalistická škola věnovala poměrně malou pozornost. Teprve Žáci Mukařovského, například Pokorný a jiní, ve chvíli, kdy strukturalismus začal ustupovat z centra pozornosti, začali projevovat také zájem o historii. Ale chtěl bych tu říci zcela jasně: není správné si myslet, že naše výzkumná historická práce neměla svá teoretická východiska. Nikdy přece není možné dělat historický výzkum bez jisté teorie, tak jako teoretický výzkum se neobejde bez výzkumu historického.

Jinou ovšem otázkou je, jak vyhlíží naše teoretická základna. To je totiž to podstatné. Je vyhovující, že jsme na

výši světového vývoje například v literárních vědách, psychologii, filosofii atd. Zdá se mi, že stojíme na rozdíl od teatrologie v jiných zemích na dostatečných základech teoretických. Ale jisté naše teoretické názory patrně potřebují revize, potřebují obrodu, zdokonalení. Takhle bychom měli tu otázku chápat. Nejde o to začít, to ne, ale jde o to přehlédnout, kde vlastně teoreticky stojíme, a jít dál. Prostě nezastavovat se, ale jít dál.

Na samý závěr bych rád připomněl některé z úkolů, které my historikové českého divadla máme před sebou. Koneckonců jde nejen o to, abychom uvažovali o metodologii a promýšleli teoretické problémy, ale také o to, abychom zvládali jisté konkrétní badatelské úkoly. My práce přemýšlíme o metodologii divadla proto, abychom mohli lépe než dosud zvládat určité konkrétní úkoly, které jsme si sami dali nebo které snad společnost od nás žádá. Prvořadým úkolem jsou přirozeně Dějiny českého divadla, které musíme dokončit. V této chvíli jsme autorsky za polovinou a tato konference nám pomůže ještě něco opravit. Vaše hlasy jaksí potvrdily nezbytnost skutečně tvořivě reagovat na metodologické problémy. Ta práce na Dějinách ovšem bude ještě značná. Do budoucna dále uvažujeme o jakési stručné syntéze, o níž jsme se zčásti, byť formou populární, už vlastně pokusili ve Vlastivědě. Taková syntéza, řekněme čtyřsetstránková, která by se také dala využít pro zahraničí, nám stále chybí. Jsou tu jisté i jiné úkoly, které by měly být kolektivně zvládnuty, ale o tom bych nechtěl zde hovořit. Vcelku si však myslím, že po tomto období velkých syntéz nastane zase období, které dá přednost individuálnímu výzkumu. Já, jak víte, jsem tu plédoval pro kolektivní vý-

zkum, ale zároveň, a to bych rád zdůraznil, jsem říkal, že jak v zájmu kvalitního kolektivního výzkumu nebo, jak jsem tehdy řekl, týmového výzkumu, tak prostě v zájmu dobrého kolektivního výzkumu divadla je třeba, aby tu byly i dobré studie individuální.

Pokud jde o předměty našeho výzkumu, kterým by bylo třeba věnovat zvlášť velkou pozornost, jsou tu dva: hudební divadlo, tady bych viděl pole, kde máme moc co dělat, a dále pak vztahy našeho divadla k jinonárodním kulturám na našem území a vztahy k světu vůbec. Toto zaznělo i v diskusi myslím zcela oprávněně a my to musíme zaregistrovat. Musíme si již konečně dotvořit základní monografickou řadu, která v posledních letech byla začata a která by zmapovala všechny základní úseky historie našeho divadla.